

Larix: belangrijke productieboom, maar ook toe te passen in openbare ruimte (deel II)

Het geslacht *Larix*

De kerst hebben we inmiddels ruim achter ons gelaten. De kerstboom die we uit duurzaamheidsoogpunt maar met kluit hebben gekocht, heeft door het aanhoudende warme weer bijna zijn laatste naalden laten vallen en lijkt daarmee oppervlakkig gezien wel wat op de hoofdrolspeler in dit tweede deel van het *Larix-feuilleton* van 'hofdendroloog' Jan P. Mauritz. Auteur: Jan P. Mauritz VRT

Biefstuk

In een mooi etablissement zit uw schrijver met zijn goede vriend Willem aan de 'limonade' op weg naar een mooie biefstuk. 'Het is prima gelukt, JP, met die *Cupressi*, die groene coniferen-haag achter in de tuin. Ik heb meteen maar een flinke maat laten aanrukken door die tuinman, zo'n 2,5 m hoog. Dan zit je direct mooi dicht, hè. Annemarie helemaal blij, dus Wimpie ook blij; vandaar die biefstuk. En natuurlijk weer mooi om je te zien!'

Zijn glas heffend: 'Proost! Waar gaat je volgende verhaaltje over?' 'Dat wordt deel II van het geslacht *Larix*, Willem. Ook een conifeer, maar dan eentje die zijn naalden afwerpt in het najaar en dus kaal de winter doorkomt.' 'Niks voor mij dus,' zegt Willem. 'Ik ben blij met m'n winter-groene haag. Maar waar blijft die biefstuk?'

Het natuurlijk verspreidingsgebied van de hoofdpersoon ligt inderdaad in Japan

Op basis van het natuurlijk verspreidingsgebied zijn er dus Europese en Aziatische soorten, die in deel I van dit feuilleton aan u voorgesteld zijn. Daarnaast omvat het geslacht nog species uit de Russische, Amerikaanse, Siberische en Japanse regionen. Aansluitend op de sortimentsbeschrijving in deel I nu de volgende species:

Larix kaempferi

De Nederlandse naam van deze oosterling is Japanse lariks of Japanse lork; u had het zelf kunnen bedenken ... We gaan snel verder, want u kent inmiddels het standpunt van uw schrijver over dit volstrekt onzinnige onderwerp.

Het natuurlijk verspreidingsgebied van de hoofdpersoon ligt inderdaad in Japan. De boom groeit van nature in het centrale deel van het eiland Honshu. De soortnaam dankt deze makker aan de Duitse ontdekkingsreiziger, geleerde en botanicus Engelbert Kaempfer (1651-1716), die zijn hele leven in allerlei functies in het Verre Oosten verbleef. In 1685 trad hij in dienst van de VOC, de Vereenigde Oost-Indische Compagnie. Hij verbleef tweeënhalve jaar (1685-1688) als medicus in de factorij in Bandar Abbas, een havenstad in Perzië (tegenwoordig Iran) aan de Straat van Hormuz. Vandaar vertrok hij naar Batavia, waar hij de Javaanse natuur bestudeerde. Vervolgens vertrok hij naar Japan om geneesheer in de factorij op Deshima te worden. Deshima was een kunstmatig eiland in de haven van Nagasaki, waar eeuwenlang de Nederlandse handelspost voor Japan gevestigd was. Kaempfer was de eerste westerse wetenschapper die toestemming kreeg van de shogun Tokugawa Tsunayoshi, de feitelijke heerser van Japan, om de binnenlanden van Japan te bezoeken op zoek naar bijzondere planten en bomen. Omstreeks 1690 herontdekte hij *Ginkgo biloba*,

bracht deze in cultuur en verzond de zaden naar Nederland, waar in de hortussen van Utrecht en Leiden de grootste exemplaren van dit genus buiten Japan staan. In 1693 keerde Kaempfer vanuit Batavia met een VOC-schip terug naar Europa. Hij verbond zich aan de universiteit van Leiden en publiceerde daar zijn *Disputatio Medica Inauguralis Exhibens Decadem Observationum Exoticarum* (1694). Bijzonder in dezen is dat niet Kaempfer zelf, maar de Engelse botanicus Aylmer Bourke Lambert (1761-1843) de species gevonden heeft in het natuurlijk verspreidingsgebied in het centrale deel van het Japanse eiland Honshu, en de species als eerbetoon aan Kaempfer de naam *Pinus kaempferi* gaf. Weer een andere en zeer bekende botanicus, Ellie Abel Carrière, heeft de species ingedeeld en gevalideerd in het geslacht *Larix*, waarvan akte.

Kenmerken

Het is een bladverliezende conifeer, met een breed kegelvormige open kroon met horizontaal afstaande takken. In zijn natuurlijk verspreidingsgebied bereiken deze makkers hoogten tot boven 45 m; hier in cultuur is dat een hoogte van ca. 25 tot 30 m en ze zijn half zo breed. De stam is eerst vrij glad; op latere leeftijd vormt zich de dikke geschubde stamschors, die afschilferend is. In vergelijking met zijn Europese neef heeft de Japanse lork een stijver, breder uitspringende habitus. De kroon is minder compact en cilindrisch en bij oudere exemplaren gaan de onderste takken enigszins afhangen. De twijgen zijn horizontaal geplaatst en hangen niet door. De boom groeit in zijn jeugdfase zeer snel; later neemt de groei in kracht af. De eenjarige twijgen zijn krachtig en hebben een roodachtige kleur, in tegenstelling tot de Europese species, die geelachtige twijgen bezit. De naalden zijn zoals bij alle lorken gewoonlijk eenjarig, zitten in bundels van tot

Stam van oude *Larix*

wel vijftig bijeen, zijn blauwgroen tot donker-groen van kleur en 2,5 tot 3 cm lang. De bloemen zijn zeer onopvallende kegels, alleen de kleur valt op. De mannelijke kegels verschijnen net even eerder dan de naalden en bestaan uit dichte bundels gelige meeldraden. De vrouwelijke kegels groeien verticaal aan de lange loten. Eerst zijn ze groen, rood of paars van kleur; na bevruchting rijpen ze in ongeveer een halfjaar tot grauwbrown frommelige kegeltjes van 1-5 cm groot. De schubben van deze kegelvruchten zijn bij *Larix kaempferi* licht tot duidelijk opgerold, terwijl die van *Larix decidua* altijd aanliggend zijn. De Japanse lork draagt zijn eerste zaden na tien tot vijftien jaar. Daarbij komt dat hij slechts eens per drie tot zeven jaar zaden geeft. De zaden rijpen in hetzelfde jaar als de bevruchting plaatsvindt. De kegels hangen aan de boom en openen zich in periodes van droogte, om dan de kleine gevleugelde zaden vrij te geven. Om te kiemen, behoeven de zaden geen directe zonlicht; ze komen ook op in de grond in de schaduw van de moederboom. De jonge planten vereisen echter wel veel licht en verdragen weinig schaduw. Als de plant voldoende licht krijgt, groeit hij erg snel.

Net als bij alle andere larken, heeft het hartvormige wortelpakket van de Japanse lork het voordeel ten opzichte van andere naaldhoutsoorten dat de bekende wortelsystemen: vlak-wortelend en diep-wortelend, met elkaar verbonden zijn. Het sterk uitdijende wortelpakket zorgt ervoor dat het genus veel bodemnutriënten kan opnemen, terwijl het diep reikende centrale wortelgestel het grondwater kan bereiken en voor een geweldige verankering van de boom kan zorgen. De soort kent 29 cv's, waarvan een aantal gewonnen is door de vegetatieve vermeerdering van zogenaamde heksenbezems, een spontane vorm van woekering, waarbij zich een grote hoeveelheid zijtakjes ontwikkelt uit een enkele tak. De ziekte komt in veel verschillende plantensoorten voor en kan veroorzaakt worden door verschillende organismen, meestal schimmels. In Nederland zijn heksenbezems vaak herkenbaar in berken (*Betula pendula*).

De cv's zijn allemaal sierbomen voor in de particuliere tuin, de kantoor- of daktuin en voor speciale locaties in de openbare ruimte. Veel van deze kleine species kunnen ook prima in

een bak geplant worden. Uw schrijver stelt een aantal species aan u voor, zoals u gewend bent in alfabetische volgorde.

***Larix kaempferi* 'Blue Rabbit'**

Een Nederlandse species, geselecteerd rond 1960 door Leen Konijn & Co Kwekerijen in Reeuwijk. Dit familiebedrijf staat heden ten dage bekend onder de naam Veluwe Plant, met als vestigingsplaats Luntenen. Het is een kleine makker met een zeer smalle conische kroonvorm met bijzonder helderblauw loof – de beste blauwe species! De boom groeit zo'n 30 cm per jaar en bereikt een hoogte van ca. 12-13 m, met een enigszins opgaande takstand in de top van de boom en meer afstand in het midden van de habitus. Van deze species bestaat ook een treurvorm: *Larix kaempferi* 'Blue Rabbit Weeping', met sterk afhangende takken tot aan de grond. Deze treurvorm is een selectie uit de cv 'Blue Rabbit' en uitsluitend toepasbaar in privaat groen of in een daktuin.

***Larix kaempferi* 'Diana'**

Een bijzondere species, die vanuit een struik-

Larix decidua 'Pendula'

Een Nederlandse selectie van de bekende Esveld Nursery in Boskoop, waar deze species in 2004 het levenslicht zag

vorm doorgroeit tot een kleine boom met een piramidale kroon. De boom bereikt een hoogte van 7-10 m, met sterk gedraaide en kronkelende takken en twijgen. Deze selectie uit 1974 is door de Duitse boomkweker G.D. Böhlje uit Westerstede in cultuur gebracht. Ja, inderdaad: dezelfde van *Tilia cordata* 'Böhlje'. De twijgen hebben dezelfde bruinrode kleur als de soort. De bast op de stam is grijsbruin tot roodbruin en op latere leeftijd ook afschilferend. De naalden staan in bundels van 40 tot 50 stuks op de kortloten langs de oudere takken en zijn alleenstaand op de langloten. De naalden zijn sterk gekromd en gedraaid, 2 tot 3 cm lang en groen tot blauwgroen van kleur. In de herfst kleurt ook deze *Larix* prachtig goudgeel voordat de naalden afgeworpen worden. De bloemen zijn onopvallend en als de soort; de kegels zijn ovaal tot ovaalrond, geelbruin van kleur en tot 3 cm lang.

***Larix kaempferi* 'Grey Pearl'**

Een bijzondere, Nederlandse selectie uit 1989 van boomkwekerij André van Nijnatten uit Zundert. Deze selectie is afkomstig van een heksenbezem. Het is een bolvormige species,

een dwerg, maar de benaming 'dwerg' mag heden ten dage niet meer, dus het is een bolvormige, heeeel kleine species, die ca 2-2,5 m hoog wordt. De term 'species' is volgens uw schrijver genderneutraal, dus mag wel. De boom krijgt op termijn een wat conische vorm met verschillende koptakken. Het loof is mooi groen tot blauwgroen van kleur en de naalden liggen nauw aan de twijgen. Ook een species voor in de particuliere tuin of in een daktuin op een kantoorgebouw.

***Larix kaempferi* 'Pendula'**

Weer een Duitse selectie, ditmaal van Baumschule Hermann Hesse uit Weener. Het is een oude selectie van rond 1896 met – de naam zegt het al – een breed treurende kroonvorm, die een hoogte van 6 tot 8 m kan bereiken. De species vormt in bochten omhoog groeiende hoofdtakken, met sterk afhangende zijtakken en twijgen. De bast is als van de soort; de donkergroene naalden van 2,5 tot 3 cm staan in bundels op de kortloten en alleenstaand op de eenjarige twijgen. Vanwege de grootte en breedte van de boom is deze prima toepasbaar in parken en grote particuliere tui-

nen en op begraafplaatsen. Een zeer fraaie en goed toepasbare species, als je aan zijn ruimtebehoefte kunt voldoen.

***Larix kaempferi* 'Stiff Weeper'**

Een Nederlandse selectie van de bekende Esveld Nursery in Boskoop, waar deze species in 2004 het levenslicht zag. Een letterlijke vertaling van de cv-naam levert 'stijve huiler' op, een meer botanisch getinte vertaling is 'strakke treurvorm'. En dat laatste klopt. Het is een kleine boom, tot 6 m hoog, gelijkend op de voorganger, maar toch anders. Het is een slanke, compacte boom met een doorgaande stam en strak afhangende lange takken en twijgen. De naalden zitten als bij de soort op de species en zijn middengroen tot donkergroen van kleur. Een mooie en goede cultivar met toepassingen in particuliere tuinen, parken en daktuinen.

Larix laricina

Het natuurlijk verspreidingsgebied van deze makker ligt in Noord-Amerika en Canada, van de Northwest Territories tot Newfoundland en van Virginia tot een endemische populatie in Alaska. Het is een kleine tot middelgrote boom,

afhankelijk van zijn geografische standplaats in de noordelijke naalddhoutwouden. De species wordt dan zo'n 12 tot 20 m hoog, met een slanke opgaande conische kroon. De schors is glad en grijs van kleur, op latere leeftijd roodbruin van kleur en afschilferend. De schors van de takken en twijgen is glad en roodbruin van kleur. Naalden, bloeiwijzen en vruchten zijn vergelijkbaar met die van *Larix decidua*. Larikshout is, zoals al eerder gememoreerd, sterk en duurzaam. De inheemse bevolking van Alaska en de noordelijke staten van Canada benut het hout voor allerlei bouwmaterialen en andere gebruiksvoorwerpen. Bijzonder is dat zij er ook sneeuwschoenen van maken, de 'tennisrackets' onder de laarzen die voorkomen dat je diep in de sneeuw zakt.

Er zijn achttien cv's van deze soort, die verder verdeeld is in twaalf verschillende vars, allemaal verwijzend naar de geografische standplaats van de bomen. Het beschrijven van een aantal cv's of vars lijkt uw schrijver weinig zinvol, daar deze makkers niet of nauwelijks in cultuur zijn in Europa. Daar komt bij dat, volgens een eigen inschatting, de meesten van u, waarde lezers, zelfs de soort niet kennen.

Larix x marschlinsii

Deze in de West-Europese bossen voorkomen- de *Larix* is vrijwel altijd de hybride soort *Larix x marschlinsii*, een spontane kruising tussen *Larix decidua* x *Larix kaempferi* (de Europese lork gekruist met de Japanse lork). Deze hybride wordt ook weleens Dunkeld-lork genoemd; de boom werd namelijk in 1897 ontdekt in het plaatsje Dunkeld in het graafschap Perthshire, in het midden van Schotland. De boom is in 1917 voor het eerst beschreven door Johann Wilhelm Coaz (1822-1918), een Zwitserse bosbouwkundig ingenieur en gebergtetopograaf. De boom groeit zeer snel, soms meer dan een meter per jaar en overtreft daarmee zijn ouders. Hij lijkt het meest op de Japanse lork en is daarvan bijna niet te onderscheiden. Het vraagt helaas teveel ruimte in dit deel van het feuilleton om de verschillen aan u voor te leggen en deze ruimte heeft uw schrijver niet. De boom wordt ongeveer 35 tot 40 m hoog, verwildert vrij snel en is zeer geschikt als houtleverancier. Deze bastaard kent een zestal cv's.

Larix x marschlinsii 'Domino'

Een selectie van de Engelse boomkwekerij Treboth Nursery in Bangor, voortgebracht vanuit een heksenbezem.

Deze makker is een bolvormige dwergvorm met een open structuur, met heldergroene tot blauwgroene naalden en een schitterende goudgele herfstkleur. De species groeit heel langzaam, met een jaarlijkse groei van 4 tot 5 cm. Deze eigenschap is zeer gewenst voor de toepassing als bonsaiboompje en wordt overal ter wereld dan ook ten volle benut. De bonsai-larixen op tentoonstellingen zijn veelal van dit genus.

Larix x marschlinsii 'Umhausen'

Umhausen is een stad in de Oostenrijkse Alpen en de herkomst van deze species. Voor zover uw schrijver weet, is er geen persoon bekend die deze cv heeft gevonden, benaamd of in cultuur gebracht. Bijzonder is dat er vrijwel geen selecties van bomen of grote struiken uit Oostenrijk bekend zijn. Het is een kleine boom met een symmetrische en zeer dichte kroon. De boom wordt 4-5 m groot en is geschikt voor kleine toepassingen in de privésfeer. Behalve op afbeeldingen in boeken heeft uw schrijver de species helaas nog nooit mogen aanschouwen.

Deze bijzondere species is de laatste van het geslacht *Larix* in dit feuilleton. Uw schrijver heeft meer soorten en cultivars niet aan u voorgesteld dan wel. Er is helaas weinig vraag naar dit prachtige genus en al helemaal naar de bijzonderheden in de cv's en de vars. Onbekend maakt onbemind.

Gebruik

Larikshout is duurzaam, watervast en sterk. Het kernhout is donkerbruin tot roodbruin en het spinthout is bleekbruin van kleur. Het is de meest duurzame Europese naalddhoutsoort en wordt onder andere gebruikt voor omheiningen, als bouw hout, zowel voor binnen als buiten, en voor scheepsrompen.

DGA Mauritz Adviseurs & Taxateurs BV.

Regnum vegetabile

Binnen de systematische indeling van het *Regnum Vegetabile* – het Plantenrijk – behoort het geslacht *Larix* tot de afdeling van de *Gymnospermae*, de naaktzadigen, daarbinnen tot de orde van de *Pinales* en vervolgens tot de familie van de *Pinaceae*, de dennenfamilie. Onderdeel van deze familie is de onderfamilie *Laricoideae* met de geslachten *Cathaya*, *Pseudotsuga* en *Larix*, de hoofdpersoon van dit deel van het feuilleton. Het geslacht kent circa negentien soorten en in totaal ongeveer negentig species, verdeeld over vars en cv's. Het geslacht *Larix* komt van nature voor in de koelere, gematigde streken van het noordelijk halfrond en ook de hele wereld rond, van Alaska via Canada en de noordelijke staten van de VS tot Noord- en Midden-Europa (tot de Alpen), Rusland, Mongolië, Noordoost-China, Noord-Korea en Japan.

De overige wetenswaardigheden over het geslacht *Larix* en de morfologische kenmerken kunt u nalezen in het vorige deel van het feuilleton.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/32490/larix-belangrijke-productieboom-maar-ook-toe-te-passen-in-openbare-ruimte-deel-ii